

Plenerowe święto literatury we wrześniu

Tegoroczna edycja Warszawskich Targów Książki – w wersji plenerowej – odbędzie się w dniach 9–12 września na placu Defilad przed Pałacem Kultury i Nauki w Warszawie.

Targom od lat towarzyszy rozbudowany program wydarzeń literackich, edukacyjnych i branżowych. Na kilku scenach równolegle odbywać się będą spotkania z autorami, w strefie dziecięcej spotkania dla najmłodszych, miłośnicy komiksów będą mogli skorzystać z oferty Festiwalu Komiksowa Warszawa, a na tych, którzy lubią kryminały, czekają spotkania w ramach Festiwalu Kryminalna Warszawa.

Warszawskie Targi Książki wraz z Targami ACADEMIA powracają po ponad dwóch latach nieobecności. W roli współorganizatorów występuje spółka Targi Książki i – po raz pierwszy – Fundacja Historia i Kultura.

W roli gościa honorowego tegorocznych Warszawskich Targów Książki wystąpią Czechi. Rada programowa, złożona z przedstawicieli czeskiego i polskiego środowiska literackiego, zaprosiła do udziału w Targach 11 autorek i autorów: Michala Ajvaza, Biancę Bellovą, Davida Böhma, Radkę Denemarkovą, Petra Hruškę, Petře Hůlovą, Galinę Miklinovą, Alenę Mornštajnovą, Ivę Procházkovą, Jaroslava Rudiša, Marka Šindelkę i Kateřinę Tučkovą, a także Pavla Čecha, który weźmie udział w Festiwalu Komiksowa Warszawa. Do Warszawy przyjadą także Milan Děžinský i Michael Žantovský. Uroczyste otwarcie 11. Warszawskich Targów Książki odbędzie się 9 września o godz. 12.00 na scenie głównej z zapowiadzianym udziałem wiceministra kultury Republiki Czeskiej, Milana Němečka.

W czeskim programie przewidziano łącznie blisko 50 wydarzeń na WTK i poza terenem Targów. Znalazły się tam spotkania z prozaikami i dramatopisarzami, poetami, ilustratorami, twórcami literatury dziecięcej i filmów animowanych oraz tłumaczami.

Ministerstwo Kultury Republiki Czeskiej powierzyło organizację wystąpienia Czech w roli gościa honorowego WTK 2021 Bibliotece Ziemi Morawskiej (Moravská zemská knihovna v Brně), której działem jest Czeskie Centrum Literatury (České literární centrum – CLC). Partnerami wystąpienia są: Czeskie Centrum w Warszawie, Polski Instytut w Pra-

dze, Ambasada Republiki Czeskiej w Warszawie oraz Instytut Reportaży.

Spotkania, spotkania – czas nadrobić pandemiczne zaległości

Targi, jak co roku, będą okazją do spotkań z najbardziej lubianymi, znanymi i nagradzonymi twórcami literatury polskiej i zagranicznej wszystkich gatunków, tłumaczami, ilustratorami i ludźmi świata kultury. Plenerowa odsłona Warszawskich Targów Książki, obok oferty wydawniczej, zainteresuje odbiorców programem spotkań literackich dla dorosłych i dla dzieci. Poza sceną główną (Kanapą Literacką) pojawią się mniejsze sceny i strefy, m.in. Festiwalu Kryminalna Warszawa, fantastyki i dziecięca. Z publicznością na scenach spotkają się m.in.: Jakub Żulczyk, Eustachy Ryłski, Grzegorz Kalinowski, Rafał Kosik, Feliks W. Kres, Magdalena Salik, Michał Cetnarowski, Nina Majewska-Brown, Jack Fairweather, Nela Mała Podrózniczka, Agnieszka Waligóra. Na stoiskach wydawców gościć będą m.in.: Natalia Thiel, Elżbieta Cherezińska, Jacek Galiński, Agnieszka Mielech, Tomasz Żak, Małgorzata Oliwia Sobczak, Anna Ciarkowska, Magdalena Majcher, Thomas Arnold, Małgorzata Starosta, Marek Niedźwiedzki, Antoni Wit, Jacek Fedorowicz, Naval, Iwona Kienzler, Rafał Skąpski, Justyna Sobolewska, Zofia Wojtkowska, Jarosław Górski, Dionisos Sturis, Natalia Fiedorczuk, Beata Chomątowska, Mery Spolsky, Bożena Kowalkowska, Hanka Grupińska, Joanna Mokosa-Rykalska, Paulina Płatkowska, Edyta Jungowska, Kasia Keller, Katarzyna Ryrych, Marcin Przewoźniak.

Na dzieci czekają też warsztaty oraz spotkania w ramach Festiwalu Komiksowa Warszawa i na stoisku „Zaczytana Warszawa”, a także na stoiskach wydawców – będą autografy rysowane i pisane, nowości wydawnicze oraz klasyka dziecięcej i młodzieżowej literatury.

Wszystkich, którzy lubią fantastykę, a nie mieli ostatnio okazji spotkać się z autorami tegoż gatunku na żywo, zapraszamy na spotkanie z Rafałem Kosikiem, Feliksem Kressem i Arkadym Saulskim, będą też premiery książek: „Gnoza” Michała Cetnarowskiego i „Płomień” Magdaleny Salik.

Strefa dziecięca

Zapraszamy na panele: z okazji 100. rocznicy urodzin Stanisława Lema przyjrzymy się wpływowi, jaki wywarł na polską fantastykę oraz temu, jaką rolę pełni współcześnie jego twórczość, tematem rozmów będzie też fantastyka militarna, czyli porozmawiamy o wojnie z perspektywy żołnierzy i dowódców, prowa-

dzionej magią, nadprzyrodzonymi mocami i zaawansowaną technologią. Podczas WTK odbędzie się uroczystość wręczenia Nagród „Nowej Fantastyki” 2020 i 2021 dla najlepszych książkowych premier i wznowień oraz komiksów z kraju i z zagranicy, a także przyznanie Nagrody im. Macieja Parowskiego (dawniej Reflektor).

Podczas WTK odbędzie się uroczystość wręczenia Nagród „Nowej Fantastyki” 2020 i 2021 dla najlepszych książkowych premier i wznowień oraz komiksów z kraju i z zagranicy, a także przyznanie Nagrody im. Macieja Parowskiego (dawniej Reflektor).

Podczas WTK odbędzie się uroczystość wręczenia Nagród „Nowej Fantastyki” 2020 i 2021 dla najlepszych książkowych premier i wznowień oraz komiksów z kraju i z zagranicy, a także przyznanie Nagrody im. Macieja Parowskiego (dawniej Reflektor).

Strefa fantastyki

Podczas WTK odbędzie się uroczystość wręczenia Nagród „Nowej Fantastyki” 2020 i 2021 dla najlepszych książkowych premier i wznowień oraz komiksów z kraju i z zagranicy, a także przyznanie Nagrody im. Macieja Parowskiego (dawniej Reflektor).

Podczas WTK odbędzie się uroczystość wręczenia Nagród „Nowej Fantastyki” 2020 i 2021 dla najlepszych książkowych premier i wznowień oraz komiksów z kraju i z zagranicy, a także przyznanie Nagrody im. Macieja Parowskiego (dawniej Reflektor).

Podczas WTK odbędzie się uroczystość wręczenia Nagród „Nowej Fantastyki” 2020 i 2021 dla najlepszych książkowych premier i wznowień oraz komiksów z kraju i z zagranicy, a także przyznanie Nagrody im. Macieja Parowskiego (dawniej Reflektor).

Podczas WTK odbędzie się uroczystość wręczenia Nagród „Nowej Fantastyki” 2020 i 2021 dla najlepszych książkowych premier i wznowień oraz komiksów z kraju i z zagranicy, a także przyznanie Nagrody im. Macieja Parowskiego (dawniej Reflektor).

Festiwal Kryminalna Warszawa

Odpowiadając na potrzeby miłośników literatury kryminalnej i wszystkich jej gatunków, na 11. Warszawskich Targach Książki kontynuować będziemy Festiwal Kryminalna Warszawa – cykl spotkań z autorami cieszącą się dużym zainteresowaniem literatury kryminalnej. Na Festiwalu zagospodarujemy m.in.: Remigiusz Mróz, Igor Brejdygant, Maciej Siembieda, Robert Małecki, Mariusz Czubaj, Jędrzej Pasierski, Katarzyna Berenika Miszczuk, Beata i Eugeniusz Dębscy, Joanna Opiat-Bojarska, Marek Stelar, Krzysztof Koziółek, Karolina Macios, Max Czornyj, Agnieszka Jeż i Grzegorz Kapla. W ramach Festiwalu odbędzie się Konkurs o Grand Prix FKW. Jury nagrodzi w nim najlepsze powieści kryminalne wydane w języku polskim, a tegorocznych zwycięzców poznamy na gali nagrody w sobotę 11 września o godz. 18.00, a w niedzielę laureat spotka się z publicznością. Mecenasem Grand Prix Festiwalu Kryminalna Warszawa jest Stowarzyszenie Autorów ZAiKS.

Komiksowa Warszawa: META

Równolegle z WTK odbędzie się także druga w tym roku odsłona Festiwalu Komiksowa Warszawa: Meta. Fani komiksów będą mieli okazję kupić najnowsze publikacje, spotkać ulubionych twórców i otrzymać rysowaną dedykację. Jak zawsze Komiksowej Warszawie towarzyszyć będą warsztaty komiksowe, które podczas Mety poprowadzą Daniel Chmielewski i Piotr Nowacki. Odbędą się również spotkania z autorkami i autorami, wśród których znajdują się Bartosz Szybor, Pavel Čech (jego album „A” będzie miał swoją premierę na festiwalu w

Warszawskie Targi Książki odbywają się po ponaddwuletniej przerwie. W nietypowym terminie i nietypowej aranżacji, nawiązującej co prawda do dawnej tradycji, ale sprzed kilkunastu lat. Dla nas jako zespołu organizującego te targi było to nie lada wyzwanie. Plenerowe założenie, przesunięcie terminu, niepewność co do pandemicznej rzeczywistości po wakacjach budziły również obawy wielu wydawców, dla których udział w Warszawskich Targach Książki był dotąd oczywisty. Mimo wielu obaw i rozterek, w ramach nowego podmiotu organizacyjnego, udało nam się jednak zrealizować ten projekt, co cieszy, na międzynarodową skalę. Mam nadzieję, że ta epizodyczna, wyjątkowa edycja usatysfakcjonuje miłośników literatury, bo program Targów jest jak zwykle bogaty, wielowątkowy i przygotowany z prawdziwą pasją i determinacją. Wiem, że nie tylko dla nas, organizatorów, ale również dla wielu wydawców, autorów i czytelników będzie to spotkanie szczególnie, pełne wzruszeń i radości, po tak długiej przerwie”.

Jacek Oryl
dyrektor Warszawskich Targów Książki

ramach Dnia Darmowego Komiksu), Joel Alessandra, Ze Burnay, Ola Szmida, Ingo Romling, Piotr Nowacki, Marcin Podolek, Filipe Abranches, Tony Sandoval, Robert Sienicki i Igor Wolski.

Komiksową Warszawę 2021 – Metę odwiedzą również autorzy dokumentalnego filmu „W centrum komiksu”, opowiadającego o warszawskim rodzinnym sklepie komiksowym oraz twórcy teatralnego musicalu „Kajko i Kokosz”.

Program warszawski „Zaczytana Warszawa”

Miasto stołeczne Warszawa zachęca do czytania na różne sposoby – organizując nagrody literackie, fundując stypendia artystyczne czy wspierając rozwój bibliotek. Ważnym elementem WTK jest od lat program warszawski „Zaczytana Warszawa”. W tym roku gośćmi Targów będą m.in. autorki nominowane w 12. edycji Nagrody im. Ryszarda Kapuścińskiego za reportaż literacki: Jessica Bruder, Eliane Brum, Jelena Kostiučenko, Karolina Sulej i Matilda Voss Gustavsson oraz Zyta Rudzka, laureatka 14. edycji Nagrody Literackiej m.st. Warszawy w kategorii proza. Na WTK odbędzie się także spotkanie z laureatką tegorocznej Nagrody im. Ryszarda Kapuścińskiego. To na Scenie Głównej – Kanapie Literackiej, a na stoisku zagospodarujemy m.in.: Grzegorz Piątek, Radosław Jurczak i Daniel Mizieliński, odbędą się także warsztaty dla dzieci,

młodzieży i dorosłych oraz quizy literackie z nagrodami książkowymi.

Piątek Dniem Książki Akademickiej i Naukowej 14. Targi ACADEMIA

Warszawskim Targom Książki 2021 towarzyszyć będą Targi Książki Akademickiej i Naukowej ACADEMIA. Przedsięwzięcie zainicjowane zostało przez Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego i Oficynę Wydawniczą Politechniki Warszawskiej. Sektor wydawców akademickich i naukowych już od lat stanowi istotny element Targów. Ważnym wydarzeniem każdej edycji jest konkurs na najlepszą książkę akademicką i naukową ACADEMIA. Do konkursu w tym roku zgłoszono 130 publikacji nadesłanych przez 45 wydawców. Ogłoszenie werdyktu jury nagrody odbędzie się drugiego dnia Targów, czyli w piątek 10 września o godz. 14. na Scenie Głównej. Mecenasem Konkursu ACADEMIA jest Stowarzyszenie Autorów ZAiKS.

Wstęp na Warszawskie Targi Książki jest bezpłatny dla wszystkich zwiedzających.

Dni i godziny otwarcia:
09.09.2021 r. od godz. 10.00 do godz. 18.00
10.09.2021 r. od godz. 10.00 do godz. 19.00
11.09.2021 r. od godz. 10.00 do godz. 19.00
12.09.2021 r. od godz. 10.00 do godz. 17.00
Więcej informacji: www.targikniazki.com

9-12 września
Plac Defilad przed PKiN

targikniazki.com

Wydawnictwo IPN

MONOGRAFIE

W cieniu Einsatzgruppen. Volksdeutscher Selbstschutz w okupowanej Polsce 1939-1940. red. Izabela Mazanowska, Tomasz Ceran, Marcin Przegietka. Warszawa 2021, 448 s. Niniejszy tom jest pierwszą polską monografią Selbstschutzu (1939-1940), a także pierwszym opracowaniem tego tematu w ujęciu komparatystycznym, pokazującym odmienności i podobieństwa w działaniu oraz rolę tej organizacji w różnych regionach Polski. ISBN: 978-83-8229-261-9

Bartosz Januszewski, Kino pod okupacją. Wojenne losy i postawy polskich filmowców 1939-1945. Gdańsk-Warszawa 2021, 272 s. Książka próbuje odpowiedzieć na pytanie, w jakiej sytuacji znaleźli się polscy filmowcy w czasie II wojny światowej. Dramatyczne wybory, przed którymi wówczas stanęli, i ich nie mniej tragiczne losy uświadamiają, że dla rodzimej kinematografii lata 1939-1945 były cezurą niemal apokaliptyczną. ISBN: 978-83-8229-108-7

Maciej Jan Mazurkiewicz, Ludobójstwo Niemiec na narodzie polskim 1939-1945. Studium historyczno-prawne. Warszawa 2021, 520 s. Książka jest propozycją teoretycznej oceny czynów Niemiec w latach 1939-1945 w perspektywie prawa międzynarodowego. Uwzględniła koncepcję zakazu zbrodni ludobójstwa autorstwa polsko-żydowskiego prawnika Rafała Lemkina. Porządkuje też dotychczasowe ustalenia

historyków, a jednocześnie aktualizuje zarzucone niedługo badania prawnicze. ISBN: 978-83-8229-171-1

Eukasz Dryblak, Pozyskać przeciwnika. Stosunki polityczne między państwem polskim a mniejszością i emigracją rosyjską w latach 1926-1935. Warszawa 2021, 432 s. Książka ta stanowi próbę analizy stosunków między państwem polskim a mieszkającą w nim mniejszością i emigracją rosyjską w latach 1926-1935. Czytelnik przesył w stronę położenia społeczno-arystokratycznego wśród kręgów politycznych, na jakie się dzieliła, ewolucji polityki państwa na szczeblu centralnym i wojewódzkim oraz tajnego oblicza stosunków polsko-rosyjskich. ISBN: 978-83-8229-215-2

Tomasz Sikorski, Węzeł gordyjski. Katalicy święccy w PRL 1956-1989. Warszawa 2021, 520 s. + 32 s. wkl. Monografia poświęcona jest środowiskom katolików świeckich w PRL w latach 1956-1989. W pierwszej części przedstawiono historię środowisk, w drugiej zaś poszczególnych postaci z nimi związanych, czasami mniej znanych bądź po prostu zapomnianych. ISBN: 978-83-8229-078-3

STUDIA I MATERIAŁY

Magna res libertas. Ku Niepodległej. Materiały z konferencji Instytutu Pamięci Narodowej i Muzeum Polskiego w Rapperswilu w setną rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości, Zamek Rapperswil, 21-22 czerwca 2018 r. Warszawa 2021, 520 s. Książka jest propozycją teoretycznej oceny czynów Niemiec w latach 1939-1945 w perspektywie prawa międzynarodowego. Uwzględniła koncepcję zakazu zbrodni ludobójstwa autorstwa polsko-żydowskiego prawnika Rafała Lemkina. Porządkuje też dotychczasowe ustalenia

red. nauk. Małgorzata Ptasńska, Warszawa 2020, 320 s. Książka zawiera studia historyków polskich i zagranicznych poświęcone kontaktom polsko-szwajcarskim w XIX i XX w. ISBN: 978-83-8229-200-8

Oblicza zdrady? red. nauk. Kazimierz Krajewski. Warszawa 2020, 664 s. Publikacja dotycząca najważniejszych postaci z kręgów niepodległościowych, które przeszły na stronę komunistyczną, przyczyniając się do licznych aresztowań wśród działaczy ZHP w 1956 roku dotychczasowych współtowarzyszy broni. To także publikacja ukazująca postacie, których postawa oceniona została przez niektóre kręgi jako zdrada, a których działalność nie jest już tak jednoznaczna. ISBN: 978-83-8229-068-4

Atlas polskiego podziemia niepodległościowego 1944-1956, zespół redakcyjny: Sławomir Poleszak (red. nacj.), Rafał Wnuk, Agnieszka Jaczyńska, Magdalena Śliadecka, Lublin-Warszawa 2020, wyd. 2 poprawione i uzupełnione, 664 s. Atlas prezentuje zasięg i struktury organizacji konspiracyjnych oraz zbrojną aktywność polskiej partyzantki powojennej. Publikacja jest unikatowa ze względu na szczegółowość prezentowanych treści historycznych oraz bogactwo informacji z zakresu najnowszej historii Polski. ISBN: 978-83-8229-085-1

Relacje polsko-żydowskie w XX wieku. Badania, kontrowersje, perspektywy, red. nauk. Tomasz Domański, Edyta Majcher-Ociesa, Kielce-Warszawa 2021, 362 s. Publikacja jest pokłosiem konferencji naukowej „Relacje polsko-żydowskie

w XX wieku. Badania, kontrowersje, perspektywy”, która miała miejsce 3-4 lipca 2017 r. w Kielcach, a została zorganizowana przez Instytut Pamięci Narodowej - Delegatura w Kielcach oraz Instytut Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. ISBN: 978-83-8229-156-8

Między Kamińskim i Kuroniem. Ewolucja Związku Harcerstwa Polskiego w latach 1956-1964, red. Michał Wenklar, Kraków 2021. Książka poświęcona jest zmianom zachodzącym w ruchu harcerskim od odrodzenia ZHP w 1956 roku aż do roku 1964. Na tom składają się teksty różnych autorów pokazujące z jednej strony entuzjazm związany z odrodzeniem i późniejszą codzienną pracę wychowawczą ZHP, a z drugiej starania ówczesnych władz, by harcerstwo nie wyszło poza ramy działalności wyznaczone przez reżim i jego ideologię. ISBN: 978-83-8229-217-6

SŁOWNIKI, LEKSYKONY

Zostali na Wschodzie. Słownik inteligencji polskiej w ZSRR 1945-1991, red. Adam Hlebowski, Warszawa 2021, 488 s. Słownik prezentuje sylwetki kapłanów, nauczycieli, naukowców i innych przedstawicieli elit polskich, którzy po 1945 r. pozostali na terenie ZSRR. Jedni nie chcieli, a inni nie mogli osiąść w powojennej Polsce. Podjęli misję przeciwstawiania się sowietyzacji, ocalenia języka, kultury, przechowania wiary. ISBN: 978-83-8229-182-7

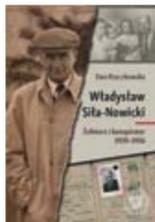
Leksykon bezpieki. Kadra kierownicza aparatu bezpieczeństwa 1944-1956, t. 1, red. nauk. Witold Bagiński i Magdalena Dźwiągła, Warszawa 2020, 600 s. Pierwszy tom leksykonu zawiera 50 artykułów biograficznych dotyczących funkcjonariuszy centrali RBP, MBP, KdsBP i MSW, którzy w latach 1944-1956 pełnili w nich funkcje kierownicze. Oprócz szczegółowych informacji na temat przebiegu służby tych osób czytelnik ma możliwość przesłania ich losów również poza aparatem bezpieczeństwa. Stwarza to możliwość poznania często zaskakujących życiorysów, ale również szerszego spojrzenia na nieznane dotąd kulisy działania UB. ISBN: 978-83-8229-054-7

red. nauk. Witold Bagiński i Magdalena Dźwiągła, Warszawa 2020, 600 s. Pierwszy tom leksykonu zawiera 50 artykułów biograficznych dotyczących funkcjonariuszy centrali RBP, MBP, KdsBP i MSW, którzy w latach 1944-1956 pełnili w nich funkcje kierownicze. Oprócz szczegółowych informacji na temat przebiegu służby tych osób czytelnik ma możliwość przesłania ich losów również poza aparatem bezpieczeństwa. Stwarza to możliwość poznania często zaskakujących życiorysów, ale również szerszego spojrzenia na nieznane dotąd kulisy działania UB. ISBN: 978-83-8229-054-7

Michał Zichlarz, Stefan Żywotko. Ze Lwowa po mistrzostwo Afryki. Szczecin 2021, 400 s. Kim sir Alex Ferguson jest dla Manchesteru United czy Arsène Wenger dla Arsenalu, tym Stefan Żywotko dla JS Kabylie, gdzie z powodzeniem i z wielkimi sukcesami pracował przez prawie 14 lat, sięgając po kolejne mistrzostwo i triumfy na kontynencie afrykańskim. Do dziś wiele osób, nie tylko w Algierii, pamięta o polskim trenerze, który w styczniu 2020 r. skończył 100 lat. ISBN: 978-83-8229-147-6

Michał Przeperski, Mieczysław F. Rakowski. Biografia polityczna. Warszawa 2021, 432 s., Biografia Mieczysława Franciszka Rakowskiego, ostatniego i sekretarza KC PZPR (1989-1990), premiera (1988-1989), wicepremiera (1981-1985) oraz wicemarszałka Sejmu PRL (1985-1988), współtwórcy i wieloletniego redaktora naczelnego tygodnika „Polityka” (1958-1982). ISBN: 978-83-8229-221-3

Przewrót komunistyczny w Czechosłowacji 1948 roku widziany z polskiej perspektywy, red. nauk. Norbert Wójtowicz, Warszawa 2021, 368 s. Wybór źródeł przedstawiających polskie spojrzenie na wydarzenia w Czechosłowacji w lutym 1948 r., kiedy to w wyniku kilkudniowego przewrotu komunistom udało się przejąć władzę w kraju. ISBN: 978-83-8229-162-9

Ewa Rzeczkowska, Władysław Siła-Nowicki. Żołnierz i kinspator 1939-1956. Warszawa 2021, 544 s. Siła-Nowicki żył w kilku epokach: Polski międzywojennej, II wojny światowej, okresu komunizmu oraz ponownie wolnej Polski. W zbiorowej pamięci Polaków zapisał się jako prawnik, obrońca w procesach politycznych PRL, chadek, działacz społeczno-polityczny. ISBN: 978-83-8229-193-3

Instrukcje i przepisy wywiadu cywilnego PRL z lat 1953-1990, red. nauk. Witold Bagiński i Anna Karolina Piekarska, Warszawa 2020, 920 s. Publikacja źródłowa zawiera dokumenty dotyczące

DOKUMENTY

Przewrót komunistyczny w Czechosłowacji 1948 roku widziany z polskiej perspektywy, red. nauk. Norbert Wójtowicz, Warszawa 2021, 368 s. Wybór źródeł przedstawiających polskie spojrzenie na wydarzenia w Czechosłowacji w lutym 1948 r., kiedy to w wyniku kilkudniowego przewrotu komunistom udało się przejąć władzę w kraju. ISBN: 978-83-8229-162-9

Jan Rulewski, Wysoka temperatura. Od wolności do wolności 1980-1990, oprac. naukowe Jan Dłazek, Jan Olszowski. Warszawa 2021, 344 s. Jan Rulewski w czasach PRL był wiceprezysm politycznym i jednym z liderów Solidarności, a w wolnej Polsce posłem na Sejm i senatorem. „Wysoka temperatura...” to autobiograficzna opowieść dotycząca jego politycznego zaangażowania. ISBN: 978-83-8229-107-0

DOKUMENTY

Piotr Górka, Walki powietrzne w obrazach. Warszawa 2020, 172 s. Album zawiera reprodukcje obrazów olejnych, na których autor przedstawia głównie historię Polskich Sił Powietrznych na Zachodzie podczas II wojny światowej. Każdy z zaprezentowanych w albumie obrazów znalazł się w odrębnym rozdziale z wprowadzeniem i opisem faktów historycznych, jak i informacje na temat okoliczności powstawania dzieł i prywatnych kontaktów autora z bohaterami II wojny światowej lub ich potomkami. ISBN: 978-83-8098-329-8

Barłomiej Belcarz, Caudrony nad Francją. Historia Dywizjonu Myśliwskiego GC 1/145 'Varsovie'. Warszawa 2021, 456 s. Historia polskiego lotnictwa w okresie kampanii francuskiej 1940 jest jak dotąd najmniej znanym

poleca:

organizacji i funkcjonowania Departamentu I Komitetu do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego, istniejącego od pierwszej połowy stycznia 1955 r., oraz jego następcy - Departamentu I Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, istniejącego od 28 listopada 1956 do 31 lipca 1990 r. ISBN: 978-83-8098-203-1

RELACJE I WSPOMNIENIA

Marian Karczewski, Czy można zapomnieć? Wspomnienia z lat wojny 1939-1945, Warszawa 2021, 352 s. + płyta CD Wstrząsające wspomnienia Mariana Karczewskiego są niezwykłym dokumentem wojennych losów mieszkańców naszego kraju. Oddają atmosferę tamtych dni. Są świadectwem tego, kto był katem, a kto ofiarą. ISBN: 978-83-8229-093-6

Piotr Górka, Walki powietrzne w obrazach. Warszawa 2020, 172 s. Album zawiera reprodukcje obrazów olejnych, na których autor przedstawia głównie historię Polskich Sił Powietrznych na Zachodzie podczas II wojny światowej. Każdy z zaprezentowanych w albumie obrazów znalazł się w odrębnym rozdziale z wprowadzeniem i opisem faktów historycznych, jak i informacje na temat okoliczności powstawania dzieł i prywatnych kontaktów autora z bohaterami II wojny światowej lub ich potomkami. ISBN: 978-83-8098-329-8

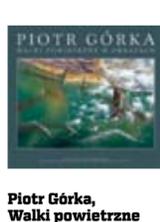
Paweł Szuszczyński, Przepaszam Czechów i Słowaków (65 dni Operacji „Dunaj”). Relacja oficera wojsk inżynieryjnych, uczestnika zbrojnej

agresji na Czechosłowację w dniach 20 sierpnia - 23 października 1968 r. Warszawa 2020, 232 s. Wspomnienia uczestnika inwazji sił zbrojnych Układu Warszawskiego na Czechosłowację. Ich autor w nocy z 20 na 21 sierpnia 1968 r. w składzie wojsk 2. Armii przekroczył granicę tego państwa i spędził na jego terenie 65 dni. ISBN: 978-83-8229-063-9

ALBUMY

Mariusz Niestrawski, Polskie Wojska Lotnicze 1918-1920. Poznań-Warszawa 2021, 252 s. Książka jest próbą rozpropagowania wiedzy o początkach lotnictwa spod znaków biało-czerwonej szachownicy. Ma być swoistym wprowadzeniem do historii polskich Wojsk Lotniczych w latach 1918-1920. s. ISBN: 978-83-8229-232-9

Piotr Górka, Walki powietrzne w obrazach. Warszawa 2020, 172 s. Album zawiera reprodukcje obrazów olejnych, na których autor przedstawia głównie historię Polskich Sił Powietrznych na Zachodzie podczas II wojny światowej. Każdy z zaprezentowanych w albumie obrazów znalazł się w odrębnym rozdziale z wprowadzeniem i opisem faktów historycznych, jak i informacje na temat okoliczności powstawania dzieł i prywatnych kontaktów autora z bohaterami II wojny światowej lub ich potomkami. ISBN: 978-83-8098-329-8

Barłomiej Belcarz, Caudrony nad Francją. Historia Dywizjonu Myśliwskiego GC 1/145 'Varsovie'. Warszawa 2021, 456 s. Historia polskiego lotnictwa w okresie kampanii francuskiej 1940 jest jak dotąd najmniej znanym

epizodem naszych działań lotniczych z okresu II wojny światowej. Jedyną całkowicie polską jednostką użytą w trakcie walk był dywizjon myśliwski GC 1/145 „Varsovie”. To bogato ilustrowane opracowanie jest pierwszą książką w języku polskim całkowicie poświęconą tej jednostce. Jej pilotom i uzbrojeniu - samolotom CR.714. ISBN: 978-83-8229-040-0

Wanda Barbara Kociuba, „Zamiast Polsko, mamy lzy i uśmiech niedoli”. Pamiętnik z Syberii, Iranu i Libanu, wyd. 2 zmienione, wstęp i opracowanie Wojciech Kujawa, Warszawa 2021, 456 s. Drugie, tym razem albumowe, wydanie pamiętnika Wandy Kociuby dotyczącego deportacji na Syberię, ewakuacji z armią Andersa do Iranu, nauki w Isfahanie, a następnie pobytu w Libanie. ISBN: 978-83-8229-160-5

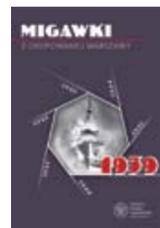

Krzysztof Szwagrzyk, Cmentarz Osobowicki w Wrocławiu. Pola ofiar komunizmu, Warszawa 2021, 240 s. Album stanowi pełny opis wrocławskich pól ofiar komunizmu, z ustaleniem listy ofiar włącznie. Charakterystyce samej nekropolii towarzyszy szczegółowy ogólny poszczególnych pól, również tych, gdzie na pogrzebanych ciałach ofiar terroru komunistycznego. ISBN: 978-83-8229-150-6

„Biuletyn IPN” nr 9/2021 - Pisarze polscy temat wrześniowego numeru. W stulecie urodzin Krzysztofa Kamila Baczyńskiego

i Tadeusza Różewicza ukazujemy wybranych XX-wiecznych pisarzy. Do „Biuletynu IPN” dołączyliśmy płytę DVD z dwoma filmami z cyklu „Errata do biografii”: Kazimierz Wierzyński i Marek Nowakowski (reż. Robert Kaczmarek).

Migawki z okupowanej Warszawy 1939-1945, cz. 1: Rok 1939, red. nauk. Robert Spalek, Warszawa 2021, 352 s. Książka jest pierwszą częścią siedmiotomowej serii popularnonaukowej, ukazującej różne aspekty życia społecznego i politycznego w okupowanej Warszawie w latach 1939-1945. Poruszono w niej przede wszystkim zagadnienia związane z wybuchem wojny i pierwszymi miesiącami okupacji niemieckiej Wandy Kociuby dotyczącego deportacji na Syberię, ewakuacji z armią Andersa do Iranu, nauki w Isfahanie, a następnie pobytu w Libanie. ISBN: 978-83-8229-137-7

Zanim nastąpiła wolność. Droga do niepodległej II Rzeczypospolitej, red. nauk. Filip Musiał i Michał Wenklar, Kraków 2021, 376 s. Książka zawiera ponad 50 popularnonaukowych artykułów autorstwa historyków krakowskiego Oddziału IPN przybliżających najważniejsze wydarzenia prowadzące do odzyskania przez Polskę niepodległości w listopadzie 1918 r. ISBN: 978-83-8229-170-4

Wierna służba. Wspomnienia uczestniczek walk o niepodległość 1915-1918, t. 1-2, red. Aleksandra Piłsudska i in., Warszawa 2021, 656 s. (t. 1-2) Zapiski dziennikowe lub pamiętnikarskie uczestniczek walk o niepodległość Polski

AUTORZY NA STOISKU IPN (NR 16)		
10 września piątek		
Godzina	Autor	Tytuł publikacji
12.00-13.00	dr Ewa Rzeczkowska	Władysław Siła-Nowicki. Żołnierz i kinspator 1939-1956
13.00-14.00	dr Kazimierz Krajewski	Oblicza Zdrady?
15.00-16.00	dr Michał Przeperski	Mieczysław F. Rakowski. Biografia polityczna
11 września sobota		
11.00-13.00	Łukasz Pogoda	ORP Orzeł, Błwa Warszawska
13.00-14.00	Piotr Górka	Walki powietrzne w obrazach
14.00-15.00	dr Mariusz Niestrawski	Polskie Wojska Lotnicze 1918-1920
15.00-16.00	Adam Hlebowski	Zostali na Wschodzie. Słownik inteligencji polskiej w ZSRR 1945-1991

w latach 1910-1918 pokazują kobiety żołnierki, wywiadowczynie, kurierki, sanitariuszki, działaczki organizacji kobiecych niosących pomoc legionistom. Wśród autorek znalazły się tak ważne postacie, jak Aleksandra Szczecińska (Piłsudska), Nelly Grzędzińska, Stefania Kudelska, Zofia Zawiszana, Jadwiga Bartheł de Weydenthal, Zofia Szturm de Sztrem, Zofia Moraczewska. ISBN: 978-83-8229-161-2

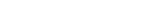
Wojciech Gruchala, Dobosz. Stefan Żeromski na drogach niepodległości. Warszawa 2021, 488 s. Autor książki podejmuje temat miejsca Żeromskiego w kulturze - nie tylko, ale również - europejskiej. Publikacja została oparta na bardzo ciekawym pomysłcie interpretacyjnym, polegającym na włączeniu się w tekst „Przedwiośnia”, a zwłaszcza w treść jego ostatniej sceny. ISBN: 978-83-8229-247-3

GRY I KOMIKSY

Marek Turek, Orleeta. „Straceńcy” - Lwów 1918, Warszawa 2020, 56 s. Komiks ma na celu popularyzację wśród młodego pokolenia Polaków mało znanej historii walk o niepodległość i granice odradzającej się Rzeczypospolitej. Uświadamia czytelników, że wśród bohaterów Lwowa była duża grupa bardzo młodych Polaków, rówieśników tych, którzy są docelowymi odbiorcami komiksu. ISBN: 978-83-8229-017-2

AUDIOBOOKI

Józef Bandzo „Jastrzęb”, Tak było. Wspomnienia partyzanta 3. i 5. Wileńskiej Brygady AK, czyta Marcin Kwaśny, Warszawa 2021. Wydane w formie audiobooka wspomnienia Józefa Bandzo „Jastrzębia” obfitują w dynamiczne opisy walk i trudów życia partyzanckiego, lecz także przenoszą do utraconego świata dawnych Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej.

AUDIOBOOKI

ORP Orzeł Dynamiczna gra planszowa, przedstawia ucieczkę okrętu podwodnego ORP „Orzeł” z Bałtyku na Morze Północne w pierwszych tygodniach II wojny światowej. Cel gry jest inny dla każdego gracza. Grający polską Marynarką Wojenną ma za zadanie przedostać się Orlim z Bałtyku na

Spotkaj czeskich autorów na Warszawskich Targach Książki

♦ Michal Ajvaz

♦ Bianca Bellová

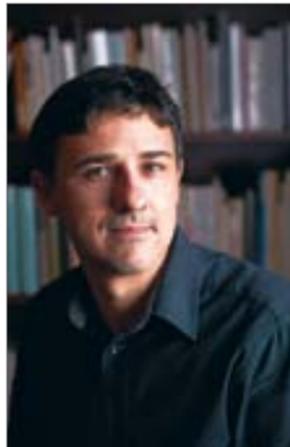
♦ David Böhm

♦ Pavel Čech

♦ Radka Denemarková

♦ Milan Děžinský

♦ Petr Hruška

♦ Petra Hůlová

♦ Galina Miklínová

♦ Alena Mornštajnová

♦ Iva Procházková

♦ Jaroslav Rudiš

♦ Marek Šindelka

♦ Kateřina Tučková

♦ Michal Žantovský

Scena Główna – Kanapa Literacka

Mariusz Szczygieł prezentuje 3 gwiazdy
czeskiej literatury!

Scena Czeska

Spotkanie z czeskimi pisarzami i pisarkami,
rozmowa o ich twórczości oraz o tłumaczeniach
ich dzieł na język polski.

Stoisko Czech - Gościa Honorowego WTK

NiefORMALNE rozmowy **Tomasza Grabińskiego**
z czeskimi autorkami i autorami,
podpisywanie i sprzedaż książek.

Forum 1

Czeskie pisarki i pisarze oraz ich twórczość
dla dzieci i młodzieży.

Czwartek 9.9.2021 r.

12:00

**Uroczyste otwarcie Warszawskich Targów Książki w obecności
wiceministra Kultury Republiki Czeskiej Milana Němečka**
Scena Główna – Kanapa Literacka

13:00-14:00

Autorka: **Radka Denemarková**
Prowadzenie: Mariusz Szczygieł
Miejsce: Scena Główna – Kanapa Literacka

13:15

Wydarzenie: **Otwarcie wystawy „Václav Havel. Polityka i
sumienie” z udziałem Michaela Žantovskiego – dy-
rektora Biblioteki Václava Havla i Tat’jany Langáškovéj –
dyrektora Czeskiego Centrum w Warszawie**
Miejsce: Stoisko Czech Gościa Honorowego WTK

14:30-15:15

Autorka: **Petra Hůlová**
Prowadzenie: Aleksander Kaczorowski
Miejsce: Scena Czeska

15:30-15:45

Autorka: **Petra Hůlová**
Prowadzenie: Tomasz Grabiński
Miejsce: Stoisko Czech Gościa Honorowego WTK

16:00-17:00

Autor: **Marek Šindelka**
Prowadzenie: Mariusz Szczygieł
Miejsce: Scena Główna – Kanapa Literacka

17:00-17:45

Autorka: **Bianca Bellová**
Prowadzenie: Edyta Bojanowska
Miejsce: Scena Czeska

17:50-18:00

Autorka: **Bianca Bellová**
Prowadzenie: Tomasz Grabiński
Miejsce: Stoisko Czech Gościa Honorowego WTK

Piątek 10.9.2021 r.

11:00-11:45

Autorka: **Galina Miklínová**
Prowadzenie: Teresa Drozda
Miejsce: Scena Czeska

12:00-12:15

Autorka: **Galina Miklínová**
Prowadzenie: Tomasz Grabiński
Miejsce: Stoisko Czech Gościa Honorowego WTK

12:00-12:45

Autorka: **Bianca Bellová**
Prowadzenie: Edyta Bojanowska
Miejsce: Scena Czeska

13:00-13:15

Autorka: **Bianca Bellová**
Prowadzenie: Tomasz Grabiński
Miejsce: Stoisko Czech Gościa Honorowego WTK

13:00-13:45

Autor: **Marek Šindelka**
Prowadzenie: Edyta Bojanowska
Miejsce: Scena Czeska

14:00-14:15

Autor: **Marek Šindelka**
Prowadzenie: Tomasz Grabiński
Miejsce: Stoisko Czech Gościa Honorowego WTK

14:00-14:45

Autorka: **Radka Denemarková**
Prowadzenie: Andrzej Jagodziński
Miejsce: Scena Czeska

15:00-15:15

Autorka: **Radka Denemarková**
Prowadzenie: Tomasz Grabiński
Miejsce: Stoisko Czech Gościa Honorowego WTK

15:00-15:45

Autor: **Petr Hruška**
Prowadzenie: Franciszek Nastulczyk
Miejsce: Scena Czeska

15:30-16:55

Wydarzenie: **Debaty o czeskim i polskim rynku wydawniczym**
Uczestnicy: dyrektor Biblioteki Ziemi Morawskiej prof. Tomáš
Kubiček, współwłaściciel wydawnictwa Větrné mlýny
i dramaturg festiwalu literackiego Měsíc odcytův
autorskich Petr Minařík
Miejsce: Scena Główna – Kanapa Literacka

16:00-16:15

Autor: **Petr Hruška**
Prowadzenie: Tomasz Grabiński
Miejsce: Stoisko Czech Gościa Honorowego WTK

Sobota 11.9.2021

11:00-11:45

Autor: **Jaroslav Rudiš**
Prowadzenie: Katarzyna Dudzic-Grabińska
Miejsce: Scena Czeska

11:00-11:55

Autor: **Pavel Čech**
Wydarzenie: Wystąpienie Pavla Čecha w ramach festiwalu
Komiksowa Warszawa
Prowadzenie: Paweł Timofiejuk
Miejsce: Scena Główna – Kanapa Literacka

12:00-12:15

Autor: **Jaroslav Rudiš**
Prowadzenie: Tomasz Grabiński
Miejsce: Stoisko Czech Gościa Honorowego WTK

12:00-12:45

Autorka: **Iva Procházková**
Prowadzenie: Lucie Zakopalová
Aktor: Maciej Cymorek
Miejsce: Scena Czeska

12:00-12:55

Autorka: **Galina Miklínová**
Prowadzenie: Teresa Drozda
Miejsce: Forum 1

13:00-13:15

Autorka: **Iva Procházková**
Prowadzenie: Tomasz Grabiński
Miejsce: Stoisko Czech Gościa Honorowego WTK

13:00-13:45

Autor: **Michal Ajvaz**
Prowadzenie: Aleksander Kaczorowski
Miejsce: Scena Czeska

13:00-13:55

Autor: **David Böhm**
Prowadzenie: Lucie Zakopalová
Miejsce: Forum 1

14:00-14:15

Autor: **Michal Ajvaz**
Prowadzenie: Tomasz Grabiński
Miejsce: Stoisko Czech Gościa Honorowego WTK

14:00-14:45

Autorka: **Kateřina Tučková**
Prowadzenie: Andrzej Jagodziński
Miejsce: Scena Czeska

15:00-15:15

Autorka: **Kateřina Tučková**
Prowadzenie: Tomasz Grabiński
Miejsce: Stoisko Czech Gościa Honorowego WTK

15:00-15:45

Autor: **Petr Hruška**
Prowadzenie: Franciszek Nastulczyk
Miejsce: Scena Czeska

16:00-16:15

Autor: **Petr Hruška**
Prowadzenie: Franciszek Nastulczyk
Miejsce: Stoisko Czech Gościa Honorowego WTK

16:00-16:45

Autorka: **Alena Mornštajnová**
Prowadzenie: Tomasz Grabiński
Aktor: Maciej Cymorek
Miejsce: Scena Czeska

17:00-17:15

Autorka: **Alena Mornštajnová**
Prowadzenie: Tomasz Grabiński
Miejsce: Stoisko Czech Gościa Honorowego WTK

17:00-17:55

Autor: **Jaroslav Rudiš**
Prowadzenie: Mariusz Szczygieł
Miejsce: Scena Główna – Kanapa Literacka

19:00

Autor: **Milan Děžinský**
Prowadzenie: Zofia Baldyga
Miejsce: Big Book Cafe, ul. Dąbrowskiego 81, Warszawa
(spotkanie poza terenem targów)

Niedziela 12.9.2021

11:00-11:45

Autor: **David Böhm**
Prowadzenie: Lucie Zakopalová
Miejsce: Scena Czeska

12:00-12:15

Autor: **David Böhm**
Prowadzenie: Lucie Zakopalová
Miejsce: Stoisko Czech Gościa Honorowego WTK

12:00-12:55

Autorka: **Iva Procházková**
Prowadzenie: Teresa Drozda
Miejsce: Forum 1

12:00-12:45

Autorka: **Alena Mornštajnová**
Prowadzenie: Tomasz Grabiński
Aktor: Maciej Cymorek
Miejsce: Scena Czeska

13:00-13:15

Autor: **Alena Mornštajnová**
Prowadzenie: Tomasz Grabiński
Miejsce: Stoisko Czech Gościa Honorowego WTK

13:00-13:45

Autorka: **Kateřina Tučková**
Prowadzenie: Andrzej Jagodziński
Miejsce: Scena Czeska

14:00-14:15

Autorka: **Kateřina Tučková**
Prowadzenie: Tomasz Grabiński
Miejsce: Stoisko Czech Gościa Honorowego WTK

14:00-14:45

Autor: **Michal Ajvaz**
Prowadzenie: Aleksander Kaczorowski
Miejsce: Scena Czeska

15:00-15:15

Autor: **Michal Ajvaz**
Prowadzenie: Tomasz Grabiński
Miejsce: Stoisko Czech Gościa Honorowego WTK

Prymas Stefan Wyszyński: przywódca Kościoła i Narodu

12 września 2021 roku w Świątyni Opatrzności Bożej w Warszawie odbędzie się beatyfikacja kardynała Stefana Wyszyńskiego. Przedstawiamy sylwetkę Prymasa Tysiąclecia, który odegrał ważną rolę w najnowszej historii Polski i polskiego Kościoła.

DR HAB. RAFAŁ ŁATKA
BIURO BADAŃ
HISTORYCZNYCH IPN

Stefan Wyszyński urodził się 3 sierpnia 1901 r. w Zuzeli nad Bugiem. Wychowany go w poszanowaniu wartości narodowych i religijnych. Od wczesnego dzieciństwa pragnął zostać kapłanem, dlatego w 1917 r. wstąpił do Gimnazjum im. Piusa X, a następnie do WSD we Włocławku. Oprócz starannego wykształcenia teologicznego wyniósł stamtąd gruntowną wiedzę w zakresie katolickiej nauki społecznej. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1924 r. Swoje zainteresowania rozwijał w czasie studiów na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

Wybitny kapłan

Zdobyte wykształcenie bardzo dobrze przygotowało młodego kapłana do pracy duszpasterskiej we wszystkich grupach społecznych. Ze względu na swoje zaangażowanie społeczne i poglądy był krytykowany przez część kujawskich ziemian i lokalne środowiska narodowe, jako „czerwony ksiądz”, opowiadał się bowiem za reformą rolną i parcelacją wielkiej własności ziemskiej. Wyrazem tego była również szeroka działalność publicystyczna dot. kwestii religijnych i społecznych, w tym szereg prac poświęconych ideologii marksistowskiej. Dorobek katolicko-społeczny ks. Wyszyńskiego został zauważony i doceniony przez prymasa Polski kard. Augusta Hlonda, który w 1938 r. powołał go w skład Rady Społecznej przy Prymasie Polski.

W okresie II wojny światowej przebywał poza swoją diecezją, gdyż ukrywał się przed gestapo, m.in. w Kozłowie, Zakopanem i w Łaskach. Wiosną 1944 r. został zaprzysiężony jako kapłan VII Obwodu „Obroza” Okręgu Warszawskiego AK. Przyjął pseudonim Radwan III. Brał udział w powstaniu warszawskim jako kapłan powstańczego szpitala znajdującego się w Łaskach. Pozostał tam do końca okupacji.

W marcu 1945 r. wrócił do Włocławka, gdzie objął funkcję rektora WSD i rozpoczął organizowanie seminarium. W 1945 r. reaktywował „Kronikę Diecezji Włocławskiej”, zainicjował powstanie pisma diecezjalnego „Ład Boży”, a w 1946 r. uruchomił „Ateum Kapłańskie”. W 1945 r. został kanonikiem kapituły katedralnej we Włocławku. Rozpoczętą działalność przerwała w 1946 r. decyzja Piusa XII o nominacji księdza Wyszyńskiego na biskupa diecezji lubelskiej. Święcenia biskupie otrzymał 12 maja 1946 r. na Jasnej Górze z rąk samego prymasa Polski. Zajął się odbudową zniszczonej katedry lu-

belskiej oraz innych kościołów w diecezji, powołując Biskupi Komitet Odbudowy Kościołów Diecezji Lubelskiej. Zreorganizował kurię biskupią, struktury dekanalne i parafialne. Patronował odradzaniu się Sodalit Marińskich, inspirował działalność charytatywną – m.in. diecezjalnej Caritas. Jako biskup lubelski został też Wielkim Kanclerzem KUL, patronując i wspierając reorganizację wojenną uniwersytetu.

Pierwsze lata prymasostwa

Po nieoczekiwanej śmierci kard. Hlonda 16 listopada 1948 r. został mianowany przez papieża Piusa XII arcybiskupem warszawskim i gnieźnieńskim oraz prymasem Polski. Ingres do Gniezna i do Warszawy odbył w początkach lutego 1949 r. Arcybiskup Wyszyński został obdarzony – podobnie jak poprzednik – nadzwyczajnymi uprawnieniami legata papieskiego, związanymi z trudnymi warunkami funkcjonowania Kościoła w Polsce.

Nowy prymas ocenił, że zmiany polityczne i systemowe, które przyniosło zakończenie II wojny światowej, okazały się bardziej trwałe niż jedno pokolenie. Z tego względu uważał, że Kościół jest zmuszony wypracować z komunistami swego rodzaju modus vivendi, który umożliwi prowadzenie misji duszpasterskiej. Z tego wynikało zawarte w kwietniu 1950 r. „Porozumienie” z władzami Polski „ludowej”, które gwarantowało Kościołowi łączność ze Stolicą Apostolską oraz możliwość prowadzenia działalności. Ceną za to było poparcie Episkopatu kolektywizacji rolnictwa oraz potępienie działalności zbrojnej podziemia niepodległościowego. Równocześnie abp Wyszyński nie zgadzał się na wykorzystywanie Kościoła przez władze do legitymizowania systemu. Przeciwdziałał również próbom podporządkowania duchowieństwa państwu. Znalazło to wyraz w słynnym liście Non possumus wysłanym do władz przez Episkopat w maju 1953 r. Z inicjatywy prymasa, w którym protestowano przeciwko dekretowi lutowemu uzależniającemu każdą nominację kościelną od zgody komunistów. Był to główny powód aresztowania prymasa przez funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa w nocy z 25/26 września 1953 r.

Prymas w uwięzieniu przebywał przez trzy lata. Był przetrzymywany w izolacji kolejno w: Rywałdzie, Stoczku Warmińskim, Prudniku i w Komańczy. Był w tym czasie pozbawiony wszelkich praw, nawet tych należnych osobom uwięzionym. W Stoczku i w Prudniku towarzyszyli mu współwięźniowie: ks. Stanisław Skorodecki i siostra Leonia Graczyk. Prymas w obu tych miejscach był poddany nieustannej inwigilacji. Regularne

meldunki na temat jego zachowania przesyłali do centrali aparatu bezpieczeństwa pilnujący Go funkcjonariusze. Donosy agenturalne składali na niego również towarzysze uwięzienia. Większą swobodę kard. Wyszyński uzyskał dopiero w ostatnim miejscu internowania – w Komańczy. Podczas uwięzienia prymas dokonał osobistego oddania się w macierzyńską niewolę Maryi i opracował założenia programu Wielkiej Nowenny i Milenium Chrztu Polski. Z inspiracji Marii Okońskiej sformułował tekst Jasnogórskich Ślubów Narodu Polskiego.

Wielka Nowenna

Pod koniec października 1956 r. do Komańczy przybyli przedstawiciele władz państwowych, którzy poinformowali prymasa o zakończeniu izolacji i prosili o szybki powrót do stolicy. Kardynał Wyszyński przedstawił delegatowi komunistów warunki swojego powrotu, m.in. domagał się wypuszczenia na wolność innych biskupów i powrotu hierarchów kościelnych do macierzystych diecezji, anulowania dekretu o obsadzaniu stanowisk kościelnych. Jego warunki zostały spełnione. Prymas wrócił do stolicy 28 października 1956 r. Po uwolnieniu podjął na nowo działalność pasterską. Dla dobra Kościoła w Polsce prowadził rozmowy z władzami, w wyniku których 31 grudnia 1956 r. podpisano nowe, tzw. małe, porozumienie.

3 maja 1957 r. kardynał Wyszyński zainicjował wieloletni program duszpasterski odnowy życia duchowego w Polsce, czyli Wielką Nowennę. Szczególny nacisk położył na pogłębienie wiary i odnowę religijno-moralną narodu polskiego po spustoszeniach moralnych spowodowanych II wojną światową i polityką reżimu komunistycznego. Najbardziej gwałtowny charakter spór ideowy o wizję Polski z władzami PRL miał miejsce w latach 1965-1966 i był związany z orędziem biskupów polskich do biskupów niemieckich oraz z rokiem obchodów Milenium. Uroczystości objęły nie tylko cały kraj, ale także środowiska polonijne na całym świecie. Prymas zaprosił oficjalnie Ojca Świętego Pawła VI do wzięcia udziału w uroczystościach milenijnych w kraju, jednak najwyższe władze państwowe nie wyraziły zgody na przyjazd papieża. Mimo stałego sabotażowania przebiegu obchodów przez władze państwowe doprowadziły do wielkiej mobilizacji wiernych.

Troska o prawa Kościoła i Narodu

W okresie rządów w Polsce Edwarda Gierka kard. Wyszyński wzmożył nacisk Kościoła na poszerzenie praw i wolności społecznych, daleko wykraczający poza postulaty

wolności religijnej. Prymas uważał, że Kościół powinien wytrwale dążyć do poszerzenia wolności społecznej, szczególnie w zakresie praw religijnych, oraz do znacznego zwiększenia swojego wpływu na politykę społeczną. Miał świadomość, że w tej kwestii zgadza się z nim większość Polaków.

W czerwcu 1976 r., gdy wybuchły protesty w warszawskim Ursusie i Radomiu na skutek wprowadzenia drastycznych podwyżek cen artykułów żywnościowych, z inicjatywy prymasa Episkopat interweniował w obronie represjonowanych za udział w strajkach robotników, m.in. 16 lipca wystosował pismo do premiera Piotra Jaroszewicza z wezwaniem do zaprzestania represji. W stosunku do powstającej wówczas opozycji demokratycznej kard. Wyszyński zachował dystans, obawiając się uwikłania Kościoła w politykę PRL. Równocześnie wielokrotnie bronił osób represjonowanych przez władze.

Wybór kard. Karola Wojtyły na papieża, dokonany 16 października 1978 r., miał dla prymasa bardzo duże znaczenie. Został bowiem wybrany jeden z jego najbliższych współpracowników – metropolita krakowski, prawdopodobny następca na stanowisku prymasa. Bezpośrednio po konklawe prymas zaprosił oficjalnie papieża do Polski. Kardynał Wyszyński odegrał kluczową rolę w negocjacjach z władzami i przygotowaniach do papieskiej pielgrzymki. Papieska wizyta w ojczyźnie była wielkim sukcesem kardynała Wyszyńskiego i prowadzonego przezeń polskiego Kościoła.

W chwili wybuchu strajków robotniczych w Polsce latem 1980 r. prymas zdawał sobie sprawę, że mają one podłoże nie tylko ekonomiczne. Podjął dwutorowe działania: zważywał do uspokojenia sytuacji (w obawie przed sowiecką interwencją) i równocześnie popierał najważniejszy postulat strajkujących w postaci powołania niezależnych związków zawodowych. Władze komunistyczne, nadając 26 sierpnia 1980 r. zmanipulowane fragmenty jego kazania, stworzyły wrażenie, że prymas dystansuje się od protestów. W związku z tym następnego dnia wraz z Radą Główną Episkopatu wydał oświadczenie popierające postulaty społeczne strajkujących. Zarwanie Porozumień Sierpniowych Kardynał ocenił pozytywnie. Uważał, że powstanie związku, jako autentycznej reprezentacji społeczeństwa, zdejmuje z Kościoła wiele obowiązków politycznych wobec totalitarnych władz. Jednak nie wahał się też napominać liderów ruchu i sugerować kierunku, w jakim powinni zmierzać. Prymas odegrał kluczową rolę w powołaniu NSZZ Solidarność Rolników Indywidualnych, a bez jego wsparcia związek zawodowy

dla ludności wiejskiej mógłby prawdopodobnie nie powstać.

Prymas poważnie chorował od 1977 r., a ostatni nawrót dolegliwości w kwietniu 1981 r. uniemożliwił mu już aktywne funkcjonowanie. Kardynał Wyszyński zmarł 28 maja. Pogrzeb prymasa, który odbył się trzy dni później, był wielką manifestacją przywiązania polskiego spo-

łeczństwa do Kościoła i osoby zmarłego. W dużej mierze dzięki nieprzeciętnej osobowości i talentom przywódczym kard. Wyszyńskiego oraz jego wielkiemu autorytetowi Kościół w Polsce nie podporządkował się władzy komunistycznej i nie tylko zachował, ale również znacząco powiększył swój autorytet w społeczeństwie.

Polecamy publikacje IPN poświęcone Prymasowi Tysiąclecia

Rafał Łatka, Beata Mackiewicz, Dominik Zamiatala
Prymas Stefan Wyszyński. Biografia

Institut Pamięci Narodowej - Soli Deo, Warszawa 2020, 120 s. Książka jest najbardziej kompletnym, jak do tej pory, opracowaniem biografii Prymasa Tysiąclecia. Ukazuje spektrum jego aktywności religijnej i społecznej oraz nauczania. W przygotowaniu wersje obcojęzyczne: niemiecka, węgierska, słowacka, hiszpańska. ISBN: 978-83-8098-819-4, 15 zł

Rafał Łatka, Beata Mackiewicz, Dominik Zamiatala
Primate Stefan Wyszyński. A Biography

Institut Pamięci Narodowej - Soli Deo, Warszawa 2021, 120 s. + 8 s. wkł. zdj. Anglojęzyczna wersja popularnej, ilustrowanej biografii Prymasa. ISBN: 978-83-8229-194-0, 20 zł

Rafał Łatka, Beata Mackiewicz, Dominik Zamiatala
II Primate Stefan Wyszyński. Biografia

Institut Pamięci Narodowej - Soli Deo, Warszawa 2021, 120 s. Wersja włoska biografii Prymasa. PDF do pobrania.

Jerzy Sikora
Pisarstwo Prymasa Tysiąclecia

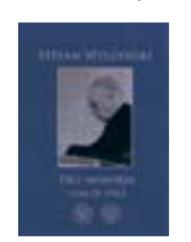
Institut Pamięci Narodowej - Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2020, 312 s. Książka pokazuje pisarstwo Wyszyńskiego w nowej optyce, dotychczas pomijanej przez badaczy. Jego pisarstwo jest dokumentem, świadectwem, ale również refleksją filozoficzną i religijną, medytacją, modlitwą, kazaniem. Publikacja jest skierowana do młodej generacji czytelników, ale będzie cennym źródłem również dla badaczy spuścizny Prymasa Tysiąclecia. ISBN: 978-83-8229-146-9, 40 zł

Stefan Wyszyński
Kazania świętokrzyskie 1974-1976

wstęp i oprac. Rafał Łatka, Beata Mackiewicz, Dominik Zamiatala, Institut Pamięci Narodowej - Soli Deo, Warszawa 2021, 200 s. Publikacja zawiera wygłoszone w latach 1974-1976 w kościele Świętego Krzyża w Warszawie wystąpienia kard. Stefana Wyszyńskiego, nazywane „Kazaniami Świętokrzyskimi”. ISBN: 978-83-8229-176-6, 25 zł

Stefan Wyszyński
Pro memoria, t. 9: 1962

red. nauk. ks. Andrzej Poniński, Institut Pamięci Narodowej - Archidiecezja Warszawska - Archidiecezja Gnieźnieńska - Wydawnictwo UKSW, Warszawa 2020, 416 s. Zapiski kard. Stefana Wyszyńskiego z 1962 r., w tym z inauguracji Soboru Watykańskiego II. W roku 1962 powołano w MSW Departament IV, któremu zlecono szeroki zakres inwigilacji duchowieństwa. ISBN: 978-83-8229-127-8, 45 zł

ipn.poczytaj.pl

Wydawnictwo IPN poleca

Do zobaczenia!

- 9–12 września
Warszawskie Targi Książki
- 23–26 września
Targi Wydawców Katolickich

